Ha áttekintenénk a közelmúltban megjelent, gazdag és sokrétű anyagot bemutató antológiákat, alighanem meggyőződhetnénk arról, hogy a teljes 19. század magyar költészetét reprezentáló válogatott szövegkiadás hiánypótló jelleggel bír. A kötetenként is majd ezer oldalon bemutatott korszak szerzői közül természetesen nem hiányoznak a klasszikusok, Kölcseytől Vörösmartyn és Petőfin át Aranyig s Komjáthyig. Ugyanakkor a kisebb mesterek legjobb munkái sem maradtak ki az antológiából, csak példaként kiragadva Vargha Gyula, Bárd Miklós vagy Zempléni Árpád nevét említem. Mindemellett pedig a mindannyiunktól olvasott, de leginkább más műfaj művelőiként ismert szerzők is új arcukkal mutatkoznak meg – például Katona József, Eötvös József, Jókai Mór, Gárdonyi Géza vagy a leginkább csak a Nyugat főszerkesztőjeként emlegetett Ignotus verseit emelhetjük ki.

Az időbeli s kulturális távolságot, mely a harmadik évezred elején már leplezhetetlenül megmutatkozik, a versekhez fűzött jegyzetek, illetve a szerzőket bemutató életrajzi vázlatok igyekszenek áthidalni, megkönnyítve a művek olvasását és befogadását, valamint eleget téve a közvetítés szükségének és igényének. Az igényes kivitelű, külsejükben is a Magyar Remekírók hagyományát folytató könyvek ezáltal nem csupán a legszigorúbb szakmai követelményeknek s a nagy múltú sorozat folytatásából adódó várakozásoknak felelnek meg lényegében maradéktalanul – kínálva a választás és vonzódás tág mozgásterét a legkülönfélébb olvasói ízlésítéletek számára egyaránt. Egyben a két kötet – reményeink szerint – egy éppoly klasszikussá váló sorozat nyitányaként is olvasható, mint amilyenné napjainkra a fölelevéniteni kívánt elődd lett.

BENGI LÁSZLÓ

(Kortárs Kiadó, Bp., 2001. I–II. 968+910 o.)

Térey János: *Paulus*

A *Paulus* című regény a szerző nyolcadik önálló – ebből második epikai – kötete, egyben a hetedik verseskönyve. Ilyen szintű pontosításra azért van szükség, mert ezt a „verses regényt" egyrészt nyilvánvalóan Térey fiatal íróhoz képest óriási terjedelmű, ezidáig máris hat ciklikus-hagyományos verskötetbe foglalt lírai életműve felől érdemes olvasni (a mostani teljesítmény egyebek mellett várhatóan legalábbis részleges összegzése a lírai versekben elszórtan fellelhető törekvéseknek), másrészt pedig kellő figyelmet kell szentelni annak a ténynek, hogy a jelen-

kori magyar irodalomban általában véve divatba jött a verses epika. Az irodalmi tradícióban szabadon garázdálkodó, vagy inkább a legkülönfélébb művészeti mintákat – köztük az esetlegesen kimerültnek hitteket is – egyaránt felélesztení és felújítani képes „posztmodernizmus" egyik konkrét jelenségéről, hozadékáról van ebben az esetben szó, amely a zárt költészeti forma sikeres alkalmazásával bizonyítja önmaga kulturális nyitottságát, fesztelenségét, teremtőképességét. A kilencvenes évek elejének inkább még csak az ún. „hosszúvers" műfaját próbálgató kísérletei után – Kun Árpád: *Ilion* (1989, 1991), Babics Imre: *Magyarok kertje* (1993) – a valóságos elsőbbség ezen a téren vitathatatlanul a közelmúltban sajnálatosan elhalálozott Simon Balázsé, aki *Nimród* című „eposzában" (1994) adott új példát a poéma műfajának sikeres alkalmazására. Ezt követően jó néhány év szünet után jelent meg Szálinger Balázs *Zalai passiója,* amelyre talán a „vígeposz" megjelölés illik legjobban; minthogy bőven él parodisztikus-szatirikus effektusokkal, tulajdonképpen főleg a *szövegközöttiség*ben létező munka, tehát az irodalomtörténetből jól ismert hasonló – víg vagy kevésbé víg – elbeszélő versművekre való tudatosprovokatív ráutaló gesztusok éltetik igazán (mindenekelőtt a Zrínyi által alkotott *Szigeti veszedelem* és Petőfitől *A helység kalapácsa* említendő itt), s mint ilyen, Térey nem utolsósorban eredeti *Jevgenyij Anyegin-parafrázisként* működő „verses regényének" közvetlen-technikai előzményeként, az irodalomszociológiai, az áttételes esztétikai orientáció szintjén amolyan kiváltó-stimuláló „előfutáraként" értékelhető.

A Szálingernél mindenesetre jóval ökonomikusabb művet alkotó Térey nem pusztán háromszáz oldalon alkalmazza az Anyegin-strófát, hanem „verses regényét" mintegy szerkezet, cselekménylefuttatás és hangulat szintjén is *viszonyba helyezi* Puskin világhírű szövegével. Ez mindenekelőtt a fordulatra épített szerelmi történet temperálásában, az alap-főhős mellé állított tükörvagy ellenfigura hangsúlyos szerepeltetésében, valamint az olyan demonstratív, legalábbis jelzésértékű stílustranszformációk végrehajtásában mutatkozik meg, mint amilyen például a közismert Tatjana- és Anyegin-levél saját variációinak megalkotása. Azonban Térey művének összetettsége távolról sem merül ki ennyiben, hiszen a szövegi rendszeralkotás nem korlátozódik arra, hogy a mű idegen textúrák vonatkoztatási terébe kerül (a puskini mellett a dantei játszik még kitüntetett szerepet), hanem legalább ekkora jelentősége van a „regényen" belüli utalási hálózatnak, a narrációs közeg egyneműségének, amely a tartalmi széttartóság ellenére is érvényesül, összefoglalóan: a rokonítható, egymás-

sal kapcsolatba hozható locus-pontok struktúrájának.

A Paulus név már eleve három különböző személyt jelöl és köt össze egyben a kilenc fejezet folyamán, ami a komplexitást növelő tényezők legalapvetőbbike. A Biblia-Paulus (Saulus) mellett Friedrich Paulus, a sztálingrádi vesztő és egy hackerként (internetes kalózként) tevékenykedő budapesti Pál is felbukkan még – egy-egy többé-kevésbé kikerekedő egyéni élettörténetbe ágyazottan. Három különböző Pálról van tehát szó, akiknek a sorsalakulása különkülön fut, mégis összekapcsolódik valamiképpen, laza, de érdekes, meggyőző egységet képezve. Közülük a Biblia-Paulusé meghatározó a másik kettőre nézve, hiszen a *damaszkuszisága,* a „pálfordulás" aktusától elválaszthatatlan, ám általánosabban is érthető fordulatmozzanat a másik két Pál életében szintén cezúrát képez a saját világ törvényszerűségei szerint. (Az eredetileg hódító hadvezérként érkező német tábornok a szovjeteknél folytatja pályafutását, a budapesti hacker „diadalmas férfiúsága" pedig az anyegini/tatjanai érzelmi dominancia-megcserélődés révén fut zátonyra.) De a szerzői teljesítmény oldaláról szemlélve azt is mondhatjuk: a budapesti Pál sorsa képezi bizonyos szinten a másik kettő továbbfejleszthető foglalatát, hiszen a bibliai-vallásos hagyományból emlékezetes, valamint a II. világháború időszakából ismert figura története előre adott mintázatot kínál Térey és az olvasó számára, ellenben a magyar fővárosban élő fiatalember teljességgel kitalált személy. Így pedig mind a művészi beavatkozás és alakítás, mind pedig a befogadói értelmező-aktivitás számára a vele kapcsolatos események és megfontolások bizonyulhatnak a leginkább inspiratívnak. Talán ennek a helyzetnek felelnek meg a mű matematikailag kiegyensúlyozott (a 6:3:1-es számviszonnyal leírható) belső arányai is: a regényben a budapesti hacker Pál foglalja el a legnagyobb teret, vele az I., II., IV., VI., VIII., és IX. fejezet egyaránt foglalkozik, ezzel szemben az időben távolabbi Friedrich Paulus mindössze három fejezetben válik központi alakká (III., V., VII.), míg Biblia-Paulus tulajdonképpen csupán a II. fejezet szereplője, s még ott is csak közvetve, beszélgetésbe ágyazottan jelenik meg.

Térey János *Paulus*a monumentális alkotás, amely a saját lirikoepikai törekvések megkoronázásának (eddigi fő műnek) éppúgy tekinthető, mint a különböző európai kultúraalkotó hagyományrendek (zsidóság, kereszténység) kiegyensúlyozására tett erőteljes kísérletnek is – főképpen az emblémafigura/-ák, Paulus(/Saulus)-ok sokrétű szituálása révén.

WEÉRY IMRE

(Palatinus, Bp., 2001. 307 o. 2600 Ft)